

INTERVJU**PACTA CONVENTA:
BIZNIS I POLITIKA**

Rusija podstiče Srbiju i Crnu Goru u njihovim evroatlantskim ciljevima. Prošla su vremena kada je „veliki brat“ mogao ignorisati zdravorazumsku ekonomsku logiku. Ako je danas Rusija prisutnija u Crnoj Gori nego u Srbiji, to je zato što je Crna Gora prije Srbije krenula u reforme

---

Za LIMESplus govori Milan Roćen

Raspad Jugoslavije pokazao je svu trivijalnost srpsko-crnogorske priče „nas i Rusa 200 miliona“. Mitologizacija odnosa sa Rusijom naročito je došla do izražaja tokom eskalacije sukoba na Kosovu, odnosno tokom NATO bombardovanja SR Jugoslavije – iako se Rusija od samog početka sukoba na Kosovu, sledeći politiku svojih zapadnoevropskih partnera i izbegavajući da se stavi na bilo čiju stranu, zalagala za mirno rešavanje sporova u okviru sistema UN i OEBS-a.

Kakvi su danas stvarni odnosi Rusije i Srbije i Crne Gore; u kojoj meri srpsko-crnogorska privreda koristi povoljne mogućnosti za izvoz stvorene Sporazumom o slobodnoj trgovini a koliko je još prisutan refleks „robnih lista“; da li investicije otvaraju i nove puteve za saradnju i šta znači sve veće rusko ekonomsko prisustvo u SCG; kako se Rusija odnosi prema Miloševićevom nasleđu i zašto su pojedini haški optuženici našli utočište u Rusiji – o ovim i drugim pitanjima za **LIMESplus** govori **Milan Roćen**, ambasador Srbije i Crne Gore u Rusiji.

ROĆEN: Rusija se prema Državnoj zajednici Srbija i Crna Gora odnosi konstruktivno, s visokom dozom političkog realizma. Uvažava specifičnost tog državnog aranžmana, poštuje Beogradski sporazum i Ustavnu povelju. Uvažava državnu zajednicu, ali istovremeno njeguje odnose i sa Srbijom i sa Crnom Gorom.

Utisak je da Moskva realnije gleda na tu specifičnost nego pojedini faktori na Zapadu, iako je državna zajednica Srbije i Crne Gore stvorena pod direktnim pokroviteljstvom Brisela. Zvanično, Rusija preferira državnu zajednicu SCG, ali istovremeno potencira da će prihvatiti svaki dogovor Beograda i Podgorice i da je odgovornost za krajnji ishod na učesnicima tog procesa. Moskva polazi od toga da su i Srbija i Crna Gora tradicionalno prijateljske države i gradi partnerske odnose na uzajamnim interesima i sa jednom i sa drugom, bez obzira na budući oblik njihovih međusobnih odnosa.

LIMESplus: Kakav je ruski stav u pogledu statusa Kosova? Da li se Rusija udaljila od Kosovskog procesa?

ROĆEN: Nijedna od ključnih svjetskih zemalja ne izjašnjava se o statusu Kosova, pa ni Rusija. Početak pregovora o statusu je završna faza kosovskog procesa, kojoj prethodi standardizacija, i ocjena primjene standarda. Generalno, Rusija je protiv prekrajanja granica. Odlučno se zalaže za poštovanje Rezolucije 1244, i rješenje procesa kroz sistem UN. Isto tako, za aktivno uključivanje kosovskih Srba i Beograda u taj proces. O udaljavanju Rusije ne može biti ni govora, naprotiv. Veoma je aktivna u okviru Kontakt grupe, SB UN, u okviru evropskih institucija. Ovih dana Moskva otvara kancelariju u Prištini, što su zapadne zemlje učinile ranije. Moskva raznim linijama pruža humanitarnu pomoć Srbima na Kosovu, posebno nakon prošlogodišnjeg martovskog nasilja od strane albanskih ekstremista.

LIMESplus: Da li su se odnosi Ruske Federacije i SCG promenili posle petooktobarskih promena?

ROĆEN: Nikad u novijoj istoriji odnosi RF i SCG nijesu bili bolji nego što su danas. Prošla godina je bila godina intenzivnih kontakata na svim nivoima. Predsjednik Vladimir Putin primio je u odvojene posjete premijere Srbije i Crne Gore Vojislava Koštunicu i Mila Đukanovića, predsjednik Srbije Boris Tadić primljen je u Moskvi na uticajnim mjestima, Beograd i Podgoricu posjetio je predsjednik Državne Dume Boris Grizlov. Teško je i nabrojati kontakte na ministarskom nivou, u oba smjera. Izdvojio bih veoma sadržajnu posjetu MIP SCG Vuka Draškovića Rusiji. Poslije pet godina prekida održano je zasjedanje Mješovitog međuvladinog komiteta za trgovinu, ekonomsku i naučno-tehničku saradnju. Rusija je za predsjednika svog dijela Komiteta imenovala energičnog ministra Sergeja Šojgua. Stvoren je politički okvir i sve pretpostavke za obnavljanje i osavremenjavanje ekonomske i ukupne bilateralne saradnje. U tome regionalno povezivanje ima posebno mjesto i ulogu. Vlada grada Moskve potpisala je posebna dokumenta o saradnji i sa Vladom Srbije, i sa Vladom Crne Gore.

Ukratko, odnosi Rusije i Srbije i Crne Gore su danas neuporedivo bolji nego neposredno nakon petooktobarskih promjena. Krivica za zastoj u odnosima u to vrijeme je u dobroj mjeri bila na novoj vlasti u Beogradu, ili preciznije – na pojedincima u toj vlasti, koji su pojednostavljeno i pogrešno na Rusiju gledali kao na Miloševićevog partnera.

LIMESplus: Kako je rešeno pitanje duga, da li još uvek važi teza da Rusi čekaju deobni bilans SFRJ?

ROČEN: Ne, to pitanje je davno riješeno. Postignut je dogovor o procentualnom učešću svih država nastalih na prostoru SFRJ u dugu bivšeg SSSR. Usaglašen je tekst Sporazuma o regulisanju duga koji pripada SCG, dogovoren konkretno i način gašenja duga koji pripada Srbiji, odnosno Crnoj Gori. Sporazum je u proceduri, i njegovo potpisivanje se očekuje u najskorije vrijeme. Takve aranžmane Moskva priprema sa svakom državom sa postjugoslovenskog prostora pojedinačno.

LIMESplus: Koliko je srpsko-crnogorska privreda iskoristila mogućnosti za izvoz koje su otvorene Sporazumom o slobodnoj trgovini?

ROČEN: Izvan postsovjetskog prostora, Rusija je jedino sa Srbijom i Crnom Gorom potpisala takav Sporazum. To značajno podstiče obim razmjene, koji je u prošloj godini premašio 1,5 milijardi dolara. Ruska strana još nije ratifikovala sporazum, ali on se primjenjuje. Nakon prošlogodišnjeg zasjedanja Međuvladinog komiteta ubrzana je procedura za ratifikaciju. Formirana je radna grupa koja treba da predloži reviziju spiska roba koje će biti obuhvaćene sporazumom, što će značiti dodatni impuls za jačanje saradnje. Problem u realizaciji je visoki deficit sa naše strane, a sa ruske to što izvoz prvenstveno čine energenti – gas i nafta. Ali to nije neka naša specifičnost, slična situacija je i sa zemljama u našem širem regionu.

Naš problem je i nerazvijena, razrušena privreda. U Rusiji je žestoka konkurencija, praktično sve vodeće svjetske kompanije osvajaju savremeno rusko tržište. Morate imati kvalitetan i konkurentan proizvod da biste se probili na tržištu. Danas je tako i u Rusiji. Bilo bi teško za Srbiju i Crnu Goru i da nijesu prošle kroz tragične procese krajem prošlog i početkom ovog vijeka. Ovakvo je još teže osvajati novo rusko tržište. Sem toga, refleksi „robnih lista“ i psihologije državnog regulisanja ekonomskih tokova iz prethodnih vremena i danas su prisutni, što sve usporava proces prilagođavanja u novim tržišnim uslovima.

LIMESplus: Ruski Lukoil je kupio Beopetrol, drugu po veličini naftnu kompaniju u Srbiji, investicioni fond sa ruskim kapitalom Midland

kupio je Karneks, jednu od najvećih fabrika mesnih proizvoda, kao i lanac restorana Stari grad i deo pančevačke luke na Dunavu. Investicioni fond sa ruskim kapitalom Salford kupuje u Srbiji fabrike mlečne i konditorske industrije, a ruski investitori se interesuju za industriju bakra u Boru, banke i osiguravajuća društva. Da li investiranjem u srpsku privredu Rusija pokušava da povрати politički uticaj koji je imala?

ROĆEN: Sve što ste nabrojali potvrđuje da u Srbiji jačaju pozitivni procesi, da se stvara ambijent za privlačenje stranih investicija. Srpsko tržište je interesantno i za Rusiju, kao i za Zapad. Vjerujem da će Vlada Srbije dodatnim stimulacijama taj proces podsticati. U Rusiji ima mnogo i državnih i privatnih kompanija koje imaju slobodnog kapitala, i on traži puteve za plasman svojom logikom. I u Srbiji, kao i drugdje.

Rusi danas kupuju svuda, i u Evropi, i u cijelom svijetu. Podsjetiću da u Rusiji danas žive desetine hiljada dolarskih milionera, zvanično ima registrovanih 35 dolarskih milijardera. Radi se, dakle, o biznisu, a ne o političkom investiranju. Naravno, svuda su biznis i politika isprepletani, i mislim da tako treba gledati i na sve veće rusko ekonomsko prisustvo u Srbiji.

LIMESplus: U privrednim krugovima procenjuju da je interes Rusije u Srbiji monopol nad energetskim sektorom. Šta su zapravo ruski interesi na Balkanu i kako ih ona ostvaruje?

ROĆEN: Mislim da su partnerski aranžmani u toj strateški važnoj oblasti od vitalnog interesa za svaku zemlju. Ja na to gledam kao na usklađivanje interesa Srbije i Rusije. Utoliko prije što nije ista pozicija onog koji prodaje, i onog koji kupuje naftu i gas. Uzgred, najrazvijenije evropske zemlje su i najveći potrošači ruskih energenata.

Što se tiče pomenutog uspostavljanja političkog uticaja u regionu, i šta su ruski interesi na Balkanu – na ta pitanja odgovor treba tražiti u kontekstu velikih promjena koje su se odigrale u svijetu krajem prošlog i početkom ovog vijeka. Promjena koje su se desile, i koje se odvijaju i u samoj Rusiji, i kod nas. Živimo u eri globalizacije, što znači da treba isključiti stereotipno poimanje interesa jedne zemlje izvan njenih granica. Odnosi Srbije i Crne Gore i Rusije imaju svoju specifičnost. Kroz vjekove je potvrđena istorijska bliskost naša tri naroda. Zajednički su nam slovenski korijeni, religija, opštekulturne i civilizacijske vrijednosti. To su vrijednosti koje su izdržale probu vremena, u svim sistemima i na svim istorijskim prekretnicama. Sjutra, kad Srbija i Crna Gora, zajedno ili odvojeno, budu dio evropskih integracija, opet mjesto Rusije u njihovim spoljnopoličkim prioritetima neće zauzeti niko drugi – ni EU, ni NATO. Posebno ne u istorijskom pamćenju i najboljim emocijama srpskog

Rusija inače podstiče Srbiju i Crnu Goru u njihovim evroatlantskim ciljevima.

To je jedna veoma važna dimenzija naših odnosa. Ali, nema ljubavi u biznisu. Ta bliskost jeste prednost ako su svi drugi parametri biznis-politike prisutni. Prošla su vremena kada je „veliki brat“ mogao ignorisati zdravorazumsku ekonomsku logiku. Ponekad se to kod nas ne shvata, ili ne želi shvatiti, pa se od Rusije očekivalo i očekuje da stane iza svake naše gluposti. Na drugoj strani, „srpsko pitanje“ se potencira u Rusiji od strane određenih političkih struktura radi sticanja poena na unutrašnjopolitičkoj ruskoj sceni, istina sve manje. To je bilo izraženije nakon raspada SSSR i Jugoslavije.

LIMESplus: Ruski kapital počeo je da dominira i u Crnoj Gori kupovinom kuća, hotela i strateških preduzeća. Da li je to obezbeđivanje ruskih strateških pozicija na Jadranskom moru?

ROĆEN: Djelimično sam odgovorio na ovo pitanje u kontekstu srpsko-ruskih odnosa, osim što je Crna Gora na Jadranu. Ako je danas Rusija prisutnija u Crnoj Gori nego u Srbiji, to je zbog toga što je Crna Gora nekoliko godina prije Srbije krenula u reforme, što je u posljednjih nekoliko godina obezbijedila stabilan politički ambijent, bez čega nema stranih investicija, ni ruskih, niti bilo čijih drugih. Ne treba zaboraviti da je Crna Gora dominantno turistička zemlja, a to znači i atraktivna za aranžmane koje nabrajate.

Crna Gora je, uostalom kao i Srbija, primamljiva za Ruse i zbog toga što nema jezičke barijere, što se njeguje tradicija istorijske bliskosti. Prošle godine Crna Gora i Rusija su zajednički obilježile 200 godina otvaranja prvog ruskog konzulata u Crnoj Gori. Za šest godina obilježiće 300 godina uspostavljanja zvaničnih odnosa, još u vrijeme Petra Velikog. To su datumi za respekt u međunarodnim relacijama.

Što se tiče pristupa Rusije Jadranskom moru preko Crne Gore, ne treba zaboraviti da je ona itekako prisutna i na hrvatskoj obali. Srbija i Crna Gora jesu za Rusiju značajni partneri na Balkanu, ali Moskva se sa uvažavanjem odnosi prema svim narodima i državama, i na postjugoslovenskom prostoru, i u širem regionu. Primjera radi, Slovenija, koja je već i u EU i u NATO-u, jedina je zemlja iz šireg regiona koja ima pozitivan trgovinski saldo sa Rusijom.

LIMESplus: U Moskvi živi Miloševićeva porodica kao i mnogi predstavnici njegovog režima. Da li Rusija štiti Miloševićevo nasleđe i da li ima istine u pričama da se Miloševićim novcem preko Rusije kupuju preduzeća u Srbiji?

ROĆEN: Mogao bih odgovoriti kontrapitanjem: zašto bi Rusija štitila Miloševićevo nasleđe? Zašto bi Rusija išla protiv sopstvenih interesa, a štitila nekog koga više nema na političkoj sceni.

Bojim se da se na Rusiju i dan-danas na Zapadu ponekad gleda kroz prizmu hladnoratovskih vremena i blokovskih podjela. Primjera radi, u vrijeme kad je Milošević bio na vrhuncu moći, Moskva je regularno i javno imala redovne kontakte sa crnogorskim liderom Milom Đukanovićem, koji je ušao sa njim u otvoreni politički sukob, i odlučujuće doprinio njegovom odlasku. Čak i na samom početku tog sukoba, 1997. godine, kad je njegova politička sudbina bila potpuno neizvjesna, Đukanović je priman u Moskvi na svim nivoima. A italijanska Vlada je tada otvoreno podržavala Miloševića u tom sukobu.

Da li je Miloševićeva porodica živjela i da li živi u Moskvi, ili u Rusiji – ja to zaista ne znam. Jednostavno, nemam o tome vjerodostojnih informacija. O tome da se Miloševićim novcem kupuju preduzeća u Srbiji nijesam slušao ni u domenu špekulacija, niti mi je što poznato o nekom Miloševićevom novcu. Zar mislite da je Rusima potreban Miloševićev, ili bilo čiji novac, da bi negdje nešto kupovali? Zar ne kupuju u Italiji, Španiji, u Londonu, u Švajcarskoj, na Floridi, u Monaku ...? Naravno, svojim kapitalom.

LIMESplus: U Rusiji su, čini se, utočište našli i pojedini haški optuženici. Da li je centar antihaškog lobija u Rusiji i kakva je u tome uloga Miloševićevog brata?

ROČEN: To pitanje je aktuelizovano u posljednje vrijeme. Čitao sam o tome u štampi. Međutim, Ministarstvo spoljnih poslova Rusije je tim povodom zvanično saopštilo da Rusija poštuje međunarodne obaveze, pa dakle i prema Haškom tribunalu, a Federalna služba bezbjednosti je demantovala da štiti Srbe koje potražuje Hag.

Ako me pitate da li je to bilo moguće, i da li je moguće, moj odgovor je – da. Iz više razloga. Prvo, vizni režim iz vremena SFRJ i SSSR između SCG i RF je još uvijek na snazi. Svaki građanin u Srbiji i u Crnoj Gori u svakoj opštinskoj ispostavi Ministarstva unutrašnjih poslova može dobiti vizu za Rusiju sa klauzulom „poslovno“. Ruski konzularni organi o tome uopšte ne moraju da znaju. Drugo, Rusi su prijateljski raspoloženi prema Srbima. I danas ćete čuti od ljudi iz raznih struktura u Rusiji da kažu: ja volim Srbe, pa bili oni komunisti, socijalisti, demokrate, radikali ili rojalisti. I treće – Rusija se prostire na 17,5 miliona km², jedina je zemlja u svijetu sa deset vremenskih zona, i ko može znati na tolikom prostoru ko je ko i odakle je, i zašto je u Rusiji. To su sve zaista činjenice, koje potenciraju i ruski diplomati. Da li ima kritika na adresu Haškog tribunala u Rusiji na svim nivoima – ima. Ne bih rekao ni da su i na Zapadu baš svi prezadovoljni Haškim tribunalom.

Što se tiče Miloševićevog brata, on je u Moskvi bio prisutan, koliko je meni poznato, još u Titovo vrijeme. Početkom devedesetih godina bavio se ovde biznisom, a zatim bio ambasador SRJ. Sposoban čovjek, rado viđen u mnogim

krugovima. Ja ga poznajem odavno, i cijenim. Kao ambasador SRJ on je u Rusiji napravio karijeru i prije nego što mu je pripisan epitet „Miloševićev brat“. Ali splet okolnosti je učinio da su i kad je bio na funkciji ambasadora na njega mnogi gledali kao na „brata Slobodana Miloševića“. Njegovo djelovanje treba posmatrati i sa ljudskog, ne samo sa političkog aspekta.

A što se tiče uticaja Miloševićevog brata na to o čemu govorite – Rusija je ozbiljna, velika država da bi bilo čiji brat, pa makar i Miloševićev, mogao da opredjeljuje njene stavove o pojedinim, posebno tako osjetljivim međunarodnim problemima.

Razgovarala: Gordana Marković